

Beata Kosiba

"Człowiek – moralność – wychowanie
: życie i myśl Jacka Woronieckiego",
red. J. Gałkowski i M. L. Niedziela,
Lublin 2000 : [recenzja]

Forum Teologiczne 3, 187-191

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

parcjalnych syntez, lecz musi być dane w całości tego, czym jest. Brague przypomina, iż stare pytania trzeba postawić w zmienionej sytuacji, mniej naiwnie i bardziej krytycznie. Dlatego myliłby się ten, kto w *Mądrości świata* dopatrywałby się jedynie zamkniętego studium z dziejów kształtowania się pewnej idei filozoficznej. W ramach historycznych analiz zawarta jest subtelna sugestia, aby powrócić do podbudowanej metafizycznie wiedzy typu mądrościowego, która scali świat przywracając mu antropologiczno-moralny sens. W tym aspekcie możemy mówić o braku szerszego rozwinięcia metafizycznych wątków badań, choć – co trzeba przyznać – nie był on przecież przez Brague'a zapowiadany jako dominujący. Jest jednak niewątpliwe, że *Mądrość świata* jest w swym całokształcie przedmetafizyczna, wytwarza metafizyczne pragnienie, stając się jednocześnie szczególnego rodzaju propedeutyką metafizyki. Jak bowiem bez jakiegoś typu metafizyki uniknąć redukcji poznawczych, by widząc analogicznie istniejącą rzeczywistość, kontemplować jej bytową całość?

Ks. ZDZISŁAW KUNICKI

Człowiek – moralność – wychowanie. Życie i myśl Jacka Woronieckiego, pod red. J. Gałkowskiego, M. L. Niedzieli, Lublin 2000, s. 308.

Recenzowana publikacja jest kolejną, dwieście dziesiątą pracą, w wydawanej od 1934 r. przez Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego serii „Źródła i Monografie”. Niniejsza książka to zbiór przemówień, referatów i komunikatów wygłoszonych na konferencji naukowej pt. *Osobowość i koncepcje etyczno-wychowawcze Jacka Woronieckiego OP (1878–1949)*, która odbyła się 6 listopada 1999 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

W przedmowie podkreślono, że „konferencja ta została zorganizowana przez polską prowincję Dominikanów i Katolicki Uniwersytet Lubelski (Katedrę Etyki Społecznej i Politycznej) dla uczczenia 50. rocznicy śmierci tego wielkiego dominikanina i rozpoczęcia starań o jego beatyfikację” (s. 7). Ze względu na okoliczności powstania tej książki, autorzy na stronach 298–299 zamieszczają pełny program sympozjum, z podziałem na część plenarną i obrady w grupach, z wyszczególnieniem tytułów poszczególnych referatów. Układ sympozjum, jak również układ niniejszej pracy, wskazuje, że przedmiotem zainteresowania były zasadniczo dwie kwestie. Z jednej strony starano się ukazać i przybliżyć postać Jacka Woronieckiego, z drugiej odnieść się do zasadniczych i newralgicznych aspektów jego koncepcji etyki i pedagogiki.

Charakteryzując omawianą publikację, należy stwierdzić, iż przybliżyła ona życie prywatne i rodzinne o. Woronieckiego, jego działalność naukową, nie pomi-

jając sporządzonych przez niego dokumentów, przechowywanych obecnie w Archiwum Archidiecezji Lubelskiej i Archiwum KUL. W ten sposób zostaje zaprezentowana wielowymiarowa działalność, jaką podejmował przez całe życie ten dominikanin. Ma to istotne znaczenie ze względu na toczący się proces beatyfikacyjny.

Wydaje się, że poświęcenie tak wiele uwagi sylwetce Jacka Woronieckiego zarówno od strony prezentacji jego osoby, poprzez przywołanie urzędowych tekstów jego autorstwa, które znajdują się w archiwum archidiecezjalnym lubelskim i archiwum uniwersyteckim KUL, jak również we wspomnieniach rodzinnych, miało służyć ukazaniu wielowymiarowej działalności omawianej postaci. Ma to istotne znaczenie ze względu na toczący się proces beatyfikacyjny. Stąd w książce znajduje się tekst Anny Ślósarz pt. *Jacek Woroniecki OP we wspomnieniach swoich uczniów, krewnych i znajomych*, który podaje pełny opis jego osoby. W swej pracy autorka korzystała z wywiadów przeprowadzonych przez Maurycego Lucjana Niedzielę OP oraz z rodzinnych przekazów. Rozmowy z osobami pamiętającymi lub znającymi osobiście o Jacku Woronieckiego zostały nagrane na kasety. Większość materiału przed opublikowaniem autoryzowano. Dzięki temu otrzymaliśmy dosłowny przekaz treści wywiadów. Solidność i wiarygodność przedstawionych faktów potwierdza, podany przez autorkę „klucz do kategoryzacji i kodyfikacji odpowiedzi, których udzielali respondenci” oraz „zbioreczny arkusz odpowiedzi na ankietę pt. „Jacek Woroniecki OP we wspomnieniach swoich uczniów, krewnych i znajomych” (s. 37–40).

W książce, obok wspomnień prezentowanych przez Annę Ślósarz, znajduje się artykuł pt. *Jacek Woroniecki OP w tradycji rodzinnej* pióra Róży Sobańskiej-Wocial, uwypuklający zwłaszcza dzieciństwo Jacka Woronieckiego. Na szczególną uwagę zasługują zawarte w tym artykule wspomnienia guwernantki, Miss Mary, która przybyła z Londynu uczyć m.in. Adama (przyszłego ojca Jacka Woronieckiego). Przyznaje ona, „że musiała się w Kaniem [rodzinna posiadłość Woronieckich – B.K.] nieźle doksztalcać, gdyż powierzone jej opiece dzieci (Maria i Adam szczególnie) były bardzo inteligentne, miały rozbudzoną ciekawość świata, a dzięki temu, że od najmłodszych lat matka czytała im książki z bogato wyposażonej biblioteki pałacowej, miały wiadomości z różnych dziedzin przekraczające ich wiek. W tym domu, do którego poczta docierała trzy razy na tydzień (w tym czasie w Londynie dostarczano ją dwa razy dziennie), otoczonym głębokim lasem i moczarami, kwitło życie intelektualne, mówiono czterema językami, wszyscy grali na fortepianie, nowocześnie wychowywano dzieci, zostawiając im wiele swobody i nie krępując zbytnimi konwenansami” (s. 51).

Ciekawym tekstem, ukazującym służbę Bożego o. Jacka Woronieckiego jako działacza katolickiego i uniwersyteckiego, jest artykuł Grażyny Karolewicz, pt. *Źródła dotyczące Jacka Woronieckiego OP w archiwach lubelskich*

(s. 23–35). Można się z niego dowiedzieć nie tylko, że Jacek Woroniecki z sukcesem piastował funkcję rektora KUL w latach 1922–1924, ale również, że – w jednym z życiorysów odnalezionym w Archiwum Uniwersyteckim KUL – znajduje się informacja, opisująca fakt nieprzyjęcia przez o. Jacka Woronieckiego w roku 1921 proponowanej funkcji kierownika Katedry Teologii Moralnej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Przytoczone źródła archiwalne dostarczają „informacji na temat wyboru o. Jacka Woronieckiego na rektora KUL, naświetlają zwyczaje panujące w uczelni, a także ukazują relacje ze Stolicą Apostolską, Episkopatem, władzą zakonną, Świętą Kongregacją Seminariów i Uniwersytetów w Rzymie” (s. 34).

Na głęboką uwagę zasługuje również tekst o. Maurycego Lucjana Niedzieli *Jacek Woroniecki OP i jego troska o nową świadomość chrześcijaństwa w Polsce*. Jest to szczegółowy opis (biograficzny) o. Jacka Woronieckiego, począwszy od protoplasty rodu, ukazania źródeł pochodzenia nazwiska, poprzez kalendarium życia, aż do śmierci 18 maja 1949 r. Kalendarium jest dobrym źródłem informacji; z niego dowiadujemy się m.in., że „zaraz po maturze Jacek Woroniecki służył w pułku huzarów grodzieńskich, będąc tam lejbgwardzistą ze stopniem karneta” (s. 63). Wykształcenie teologiczne i humanistyczne poprzedził studiami na wydziale przyrodniczym Uniwersytetu we Fryburgu szwajcarskim, które odbył w latach 1899–1902.

Obok artykułów prezentujących postać o. Jacka Woronieckiego, w książce znalazły się teksty omawiające podstawowe tezy jego doktryny naukowej. Zasadniczo zamieszczone artykuły koncentrują się wokół zagadnień, które Jacek Woroniecki poddał szczegółowej analizie w swoich pismach. I tak dotyczą one głównych założeń katolickiej etyki wychowawczej, idei uniwersalizmu, pedagogiki integralnej, teorii cnót, znaczenia rodziny i innych instytucji w procesie wychowawczym, a także koncepcji człowieka. Spośród tych wielu ważnych i interesujących zagadnień, poruszone zostaną obecnie jedynie dwie kwestie, które w różnej formie pojawiają się w wielu zamieszczonych artykułach.

Pierwsza z nich dotyczy związku między etyką i pedagogiką. Jerzy Gałkowski w artykule *Filozofia i człowiek w Katolickiej Etyce Wychowawczej Jacka Woronieckiego OP* przypomina, że podstawową ideą etyki wychowawczej jest zwrócenie uwagi na nierozzerwalną łączność jaka istnieje między celami człowieka, które omawia etyka, a środkami do nich prowadzącymi, które są przedmiotem pedagogiki. Związek między etyką a pedagogiką oznacza, że wychowanie moralne człowieka, jego moralny rozwój, to nie tylko zrozumienie tego co dobre, a co złe, ale również umiejętność skutecznego działania, wybierania tego, co dobre, a unikanie tego, co złe. Takie rozumienie znajduje odbicie w samej definicji moralności: „moralność to nie tylko wiedza o tym, co dobre lub złe, powinno, dozwolone lub niedozwolone, ale czynienie dobra, spełnianie powinności,

kształtowanie swojego czynu, a przezeń siebie samego” (s. 83). Dodatkowo teza o związku etyki z pedagogiką łączy się z ideą antropologiczną, która dotyczy dynamicznego charakteru ludzkiej natury. Jednocześnie, jak podkreśla Wanda Kamińska w artykule pt. *O poszukiwaniu idei 'paedagogiae perennis' we współczesnym modelu edukacyjnym*, etyka i pedagogika stają się takim typem wiedzy, w którym następuje unikalne połączenie teorii i praktyki. Etyka jest bowiem tym, co dostarcza fundamentów filozoficznych, które odnoszą się do podstawowych celów życia ludzkiego, rozumienia podstawowych wartości, którymi człowiek powinien się kierować, zaś pedagogika dostarcza opisu praktyki osiągania tych celów i rozwijania sprawności, dzięki którym realizacja podstawowych wartości staje się możliwa w ludzkim życiu.

W innej perspektywie ów związek ujawnia, zdaniem o. Woronieckiego, łączność między rozumem a wolą. W ludzkim działaniu równorzędne znaczenie ma rozpoznanie dobra, jak również umiejętność jego osiągnięcia (artykuł Stanisława Czesława Michałowskiego pt. *Człowiek jako podmiot wychowania w ujęciu Jacka Woronieckiego OP*, s. 155). W ten sposób Woroniecki próbuje uniknąć zawężenia etyki do sfery teoretycznej. Jeśli zaś chodzi o pedagogikę, ma to chronić ją przed pozbawieniem podstaw teoretycznych. Właśnie do tego aspektu odnosi się „program pedagogiki integralnej”, w którym przypomina się, że skutkiem rozdziału pedagogiki i etyki jest zagubienie koniecznego związku między celami człowieka a środkami do nich prowadzącymi. W efekcie tego etyka staje się mało skuteczna, pedagogika zaś zostaje skazana na pewną dowolność.

Drugą kwestią, na którą zwracano uwagę w wielu artykułach zawartych w prezentowanej książce, jest relacja między wychowaniem a koncepcją cnót. W tekstach o. Feliksa Wojciecha Bednarskiego OP, Stanisława Gałkowskiego, Andrzeja Potockiego OP oraz Leszka Albańskiego pojawia się wspólna teza, że teoria cnót musi być jądrem całej etyki i filozofii wychowania. Wychodząc od podstawowej tezy Woronieckiego, która brzmi: „wychowanie polega na przyzwyczajaniu się i nawykanianiu do dobra” (Jacek Woroniecki OP, *Wychowanie człowieka. Pisma wybrane*, wyboru dokonał W. K. Szymański OP, oprac. J. Kołataj, Kraków 1961, s. 33), wspomniani autorzy wspólnie podkreślali, że cnota (*habitus operativus*) stanowi cel wychowania. Poszczególnym władzom człowieka odpowiadają usprawniające je cnoty kardynalne, jak: roztropność, która jest usprawnieniem rozumu, sprawiedliwość, która jest usprawnieniem woli, męstwo doskonalące uczucia popędliwo-bojowe oraz umiarkowanie doskonalące uczucia pożądliwe. Tym samym cnota rozumiana jest jako czynnik konieczny do wyjaśnienia fenomenu wychowania.

Jednocześnie trzeba pamiętać, na co uwrząliwia o. F. Bednarski OP (w artykule zatytułowanym *Usprawnianie osobowości sprawiedliwością współdzielczą według Jacka Woronieckiego OP*), że cnota w ujęciu o. J. Woro-

nieckiego nie jest nawykiem, działaniem wyłącznie automatycznym, lecz jest zdolnością świadomą, która korzysta z udziału wyższych „funkcji psychicznych” – rozumu i woli (s. 248). Przy okazji tych teoretycznych rozważań na temat cnót, o. Woroniecki nie traci z oczu – jak podkreśla Andrzej Potocki w artykule *Problemy wychowawcze w publicystyce Jacka Woronieckiego OP* – instytucjonalno-funkcjonalnego wymiaru procesu wychowania. Warto podkreślić, że ojciec Jacek Woroniecki obowiązkiem wychowania obarcza w równym stopniu Kościół, szkołę, rodzinę i państwo. Jak sam podkreśla, proces wychowania „musi być rezultatem wspólnego zaangażowania rodziny, Kościoła, szkoły i całego społeczeństwa” (s. 127), a co najważniejsze, każda z tych instytucji posiada swoją doniosłość i nie może być zastąpiona przez inną.

Można więc zauważyć, że integralność i złożoność procesu wychowania ukazuje o. Jacek Woroniecki na bardzo różnych poziomach. Z jednej strony wskazuje na połączenie teorii, praktyki i pluralizm sprawności (cnót), z drugiej strony nie zapomina o społecznej funkcji, rozumianego w szerokim sensie, procesu wychowania, który w równym stopniu związany jest z życiem w rodzinie, narodzie i Kościele. Interesujące jest również, że idea integralnego wychowania znajduje swój wyraz w opisie funkcji, jaką spełnia w procesie wychowania liturgia.

Omówione zagadnienia nie wyczerpują do końca poruszanych w artykułach problemów; nie ukazują także w pełni bogactwa treści książki. W opisaney publikacji znajduje się wiele tekstów, które odnoszą się bezpośrednio i pośrednio do zagadnień teologicznych oraz problemów związanych z funkcją Kościoła we współczesnym świecie. W tym kontekście należy wymienić artykuły: abp. Bolesława Pylaka – *Maryjność Jacka Woronieckiego OP*, abp. Józefa Życińskiego – *Kościół wobec wyzwań współczesności, a duchowe przesłanie Jacka Woronieckiego OP*, Marka Rembierza – *Sensus catholicus: uniwersalizm, obiektywizm, realizm. Myśl filozoficzno-teologiczna i działalność pedagogiczno-duszpasterska Jacka Woronieckiego OP w rozprawach i wspomnieniach Stefana Świeżawskiego* oraz Cypriana Jana Wichrowicza OP – *Wkład Jacka Woronieckiego OP w rozwój teologii moralnej w Polsce*.

Warto podkreślić, że na końcu książki zamieszczono pełną bibliografię podmiotową i przedmiotową o. Jacka Woronieckiego. Jest ona ułożona chronologicznie, według dat wydania. Ważnym uzupełnieniem książki o życiu i twórczości sługi Bożego o. Woronieckiego jest zbiór fotografii z archiwów rodzinnych, jak również z przeprowadzonej w roku 1999 konferencji.